

MAGYAR SIKETNÉMA - OKTATÁS

A „SIKETNÉMA-INTÉZETI TANÁROK ORSZ. EGYESÜLETÉNEK“ HIVATALOS LAPJA.

Megjelenik minden hó elsején legalább egy ivnyi terjedelemben.

<p>Szerkesztő: Kegler Ferenc egyesületi titkár.</p> <p>Kiadó és laptulajdonos: a Siketn.-int. Tanárok Orsz. Egyesülete.</p> <p>Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII. Aréna-út 64. szám.</p>	<p>Az Egyesület hivatalos ügyeiben minden irat Borbély Sándor elnökhöz küldendő Vác, Siketnémák kir. orsz. intézete.</p> <p>Előfizetési ár egy évre: tagoknak 7 korona, másoknak 12 korona.</p> <p>A tag- és lapdíjak Völker József egyesületi pénztárnok nevére küldendők Sopron, Siketnémák intézete.</p>
---	---

TARTALOM: Utószó a keszthelyi kiállításához. — Tanárképzésünk reformjáról. (Lett József.) — Tanítónők a siketnémák oktatása szolgálatában. (Nagy Péter.) Néhány szó a tornatanításunkról. (B. Z. I.) — Intézeteink egy éve. (—gyfy.) Állami költségvetés 1914. I. felére. (K.) — Kérdések és feleletek. — Vegyesek.

Utószó a keszthelyi kiállításához.

Mielőtt még a kiállításra kerülő anyagot ismerhettem volna, ígéretet tettem kedves szerkesztőnknek, hogy be fogok számolni e hasábokon a kiállításról. Akkor, megvallom, pozitív kritikára gondoltam, de most — ha nem is azt fogom fel tragikusan, hogy mint a kiállításon is résztvevő, ildomtalanúságot követnék el a kritikus szerepének magamra öltésével — mégis vannak okok, melyekből arra a meggyőződésre jutottam, hogy jobb, ha a kiállítással a terveztem módon nem foglalkozom, nehogy — legjobb szándékom ellenére is — félremagyaráztatva, még zavarra adjak okot, amire bizony csepp szükségünk sincs. Ám hogy ígéretem miatt hallgatnom sem lehet, hát majd a negatívan kritikus tollával írom írivalómat . .

*

A kiállítás — melynek keretében iskoláink rajzi, továbbá az agyag-, papir- és fasőljd termékeit mutattuk be amennyire lehetett tanmenetszerűleg — a közgyűlés színhelyétől tán száz lépésnyire fekvő községi elemi iskola három tantermében és a köztük elterülő folyosón nyert elhelyezést. Ha nagyobb lett volna az anyagunk, több terem is állott volna rendelkezésünkre. Így elértünk ennyi helyen is és — habár szép anyag gyűlt össze — mégis sajnálattal nélkülöztük a kiállításon részt nem vett intézeteket. Reméljük, hogy a tapasztalt elég szép siker magával hozza majd azt a kívánatos nemes versenyt (hiszen nem nemes versenyről itt szó se lehet), melynek dicsőségéből a jövőre már *minden* intézet kiveszi magának a saját részét. Különben is éppen elég ok szól amellett, hogy a kiállításon való részvételt olyan szükségességnak tartjuk, melynél semmi-féle alkudozásnak vagy huza-vonának jogosságát el ne ismerjük. Szolgállok is egy pár ilyen indokkal.

Ezek egyike mindjárt az a szükségből való viszonyosságon alapuló életforgás, mely tökéletlenné tenné egész akciónkat, gyűléseinknek a siketnémák ügyét propagáló tendenciáját ha ugyanakkor, amikor mi, a propagálók egyesekhez, csoportokhoz, közületekhez, más szóval egyenként vagy csoportosan, de egyaránt *mindenkihez* fordulunk, részünkről viszont a speciális hozzájukfordulásban az erre egyenesen hivatott, illetékes és kiszemelt propagálóknak csak esetleges *egyesei* vennének részt. Hogy tehát a nemes ügy e komolytalanság miatt illuzóriussá ne váljék, egyenesen ez teszi *morális kötelességévé* minden intézetnek is a kiállításon való résztvételt, még akkor is, ha ez a két mondatba szorított okoskodás — *mea culpa* — nem is oly világos, mint amilyen világgossá én az ügy érdekében tenni szerettem volna.

De meg avval is kell számolni, hogy *fogyatékoságban szenvedőkről* lévén szó propagandánkban, ami nem épp felette vonzó, esztétikusnak ígérkező s így magában nem is elsőrangú propagatív erő a nagyközönség számára, elsősorban csak a humánus és szánó szívekre számíthatunk, mint érdeklődőkre, a hivatalból megjelenni illő faktorokon s egy-két mindenre kíváncsin kívül. No és kérdem, szenved-e holmi jószívtúltengésben a mai emberiség? Bizony nem. Már pedig nekünk még sem szabad megelégednünk egy-két amúgy is velünk érző jószív meghódításával, nekünk, ha valamit el akarunk érni, csakugyan a legszélesebb körben kell a figyelmet ügyünkre fordítani akarni. De erőszakoskodni vagy siránkozni, panaszkodni újból hiába való lenne, evvel célt nem érünk. Többet ésszel tehát, mint erővel. Amit nem érhet el hat szónok és kilenc vezércikk, elvégzi azt egy *ily kiállítás*, mert az *nem* követelón, még csak *rábesszélőn sem* szól a nézőhöz, hanem megfordítva, *a néző simúl ő hozzá*. Mert az ily kiállításon bemutatottak az *esztétikai érzékhez*, e minden embert egyaránt kellemesen érdeklő és érintő kis belső én-részéhez szólanak, s hatása az lesz, hogy anélkül, hogy eredetileg akarta volna a közönség, mégis érdeklődni fog a siketnémák közelebbi ügye iránt is, mert hogy a felkeltett impresszió kellemes volt, ezt *szükségszerűleg* fogja követni a *megismerés vágya* is. S ez is a helyes sorrend minden agitatorikus dolognál. Az érzelmen át az értelemhez. (Ugyanezért én nem is pontosan *egyidőre* tenném a közgyűlés és kiállítás tartamát, hanem a kiállítás megnyitása okvetlen egy pár nappal *megelőzné* a gyűlést, ami persze azért éppen nem kell, hogy akadály legyen abban, hogy azután folytatólagosan már egyidőben is meg ne lehetne egymás mellett a kettő.) Csak azt lehetne még kérdezni, hogy vajjon oly biztos-e, hogy a felkeltett impresszió csakugyan kellemes? Feltétlenül! Mert a tapasztaltak alapján konstátálható, hogy a mi növendékeink átlagban érzés, ízlés, ügyesség, helyesebben készség dolgában felette állanak hasonló fokú iskola épp-érzékű növendékeinek, s így hozzáértő vezetés mellett azoknál *tökéletesebbet* is produkálnak. Már pedig valami tökéletesebbnek látása csak kellemes érzést kelthet. Nem akarok e passzusnál még hosszabban időzni, ezért hát részletezés és kiállításügyi indok nélkül csak épp megemlítem, hogy eme nézőpontból is csak fél munka egy nem

minden intézet részvételével rendezett kiállítás, olyan, mintha valaki fürdeni akarna, de még csak a levetkőzésig jutott el.

Összegezve már most e két indokot, láthatjuk, hogy tehát nemcsak holmi magasabb, morális ok, hanem a legprózaibb praktikusági szükségszerűség is a kivétel nélkül minden tényező részéről jövő köteles részvételt diktálja.

De elég is volt a rábeszélésből, térjünk vissza Keszthelyre. Ami az elrendezést illeti, a termekben körös-körül a falakon, egyenlő magasságtól lefelé voltak elhelyezve a rajzok, középtűt pedig asztalokon vagy rögtönzött asztalszerű lócán a slöjdtárgyak. Az egységességet ez egyöntetű elhelyezésen kívül az akasztás és elrendezés egyformasága és az egész dolognak egyszínű papírral való dekorálása adta meg külsőleg, míg belsőleg ugyanezt a tanmenetszerűség betartásával és a tárgyak elrendezésénél az esztétikus egyensúlybantartás figyelembevételével értük el.

Az első teremben a váci és kecskeméti intézetek rajzai és slöjdtárgyai voltak láthatók, valamint a váci foglalkoztató intézet készítményei. Érdekes volt a váci intézet kiállítása az anyag teljessége miatt is, s kellemesen lepte meg a szakembereket a foglalkoztatónak oktatás céljaira szánt, rajzilag is megfelelő, kiviteli pontosságánál fogva is kifogástalan modelljei. Csak méreteiben kicsi egyik és másik.

A termet követő világos folyosó falát a körmöcbányai intézet rajzai borították, melynél örvendve láttuk a helyes tendenciát, hogy a rajz az ipari vonatkozásban az uzusos fakötéseken továbbmenőleg is feldolgozásra kerüljön.

Az intézet slöjdtárgyai, Eger rajzi- és Sopron rajzi-, valamint slöjdtárgyaival együtt a következő teremben voltak kiállítva. A soproni intézet rajzi anyagát a szolid, biztos, tervszerű felépítettség jellemezte s ugyanez intézet faslöjd anyagánál volt legvilágosabban látható, hogy nemcsak parádés darabokat állít ki, hanem az összes kezdetlegeseket is, hogy tanmenetét híven bemutassa.

Az utolsó termet a budapesti intézet töltötte meg, mely a legtöbb anyagot vitte magával. Hogy épp e sorok írója rakta össze ennek rajzi anyagát, csak a tendenciáját jelezhetem a kiállítás e részének. A kidolgozott teljes tanmeneten kívül külön, mintegy aláhúzott példákon be akartam mutatni egy *gyakorlatibb* rajzoktatást. A rajzot a gyakorlat szolgálatában. Mint az alkotó munka eszközét. Rajz és slöjdek, rajz és a női kézimunka, rajz és beszédtanítás voltak itt azok a csoportok, melyek keretében különböző példákat mutattam be siketnéma növendékeim munkáiból . . .

*

Mondhatom, hogy az egész kiállítás — leszámítva a nem teljesség hátrányát — hibáival együtt is nemcsak propagatív szerepét töltötte igen jól be, hanem magukra a kiállítókra s ezeken keresztül iskoláikra visszahatólag is igen tanulságosnak bizonyult.

De éppen itt van azután valami, amire rá kell mutatnom. Voltak olyanok is, akik *rosszat* tanultak. Akárhogy kerülném is, csak elő kell hoznom az esetet. Egy csomó ismert — régebben levelező-lapon is nagyon elterjedt — reprodukció után másolt nagy színes

gyümölcs-csendélet is volt az egyik intézet rajzai között. Nos, e dolgok láttára — ami rajzpedagógiai szemmel példája lehetett annak, hogy hogyan *nem* szabad rajzot tanítani — egy kollega (nem rajztanár) elragadtatással mondotta a másiknak (magam hallottam), hogy jövőre majd ő is csináltat ilyet iskolájánál gyerekeivel. Tessék, itt egy eset, amikor a kiállítás *ártott!* És vajjon ez az eset nem csak egy a *több* közül?

Természetesen ebből nem az következik, hogy tehát ne csináljunk kiállítást, minthogy mérhetetlenül *több* a haszna, mint a különben is korrigálható kára; még csak az sem, hogy rossz dolgokat ne állítsunk ki, mert — eltekintve attól, hogy hát *ki* állapítaná meg, hogy mi a jó, mi a rossz, ki is tartaná a hátát az ebből folyó kellemtelenségekért — helytelen is volna ez, hisz a kiállításnak *oktató hatása* épp a jó és rossz dolgok összeméréséből szüremlik le, persze csak a hozzáértő részére a helyes irányban: hanem igenis az következik, hogy megfelelő intézkedést sürgessünk, mely ilyen és hasonló tévedés *káros hatásának gátat vessen*. Mert tessék megérteni. Nem arról van szó, hogy Bárki Péter ne ilyen mintát másoltasson, hanem — teszem — paradicsomot rajzoltasson. Nem. Mert Bárki Péter (hogy a példánál maradjak), a paradicsomrajzolást a gyerekre nézve épp oly haszon nélkül végezné, mint általában akármí mást is a rajz körül, egyszerűen azért, mert nem lévén szakember, nem is érthet ehhez, amin még holmi négy- vagy hathetes pót-csodakurzus sem igen változtathat. Hanem arról van szó, hogy a szakszerűen vezetett rajzoktatásnak — külföldön már általán kultivált, de nálunk az esztétikai nevelés hiányából még arra illetékesek részéről is alig ismert — nevelő értékét és értelemfejlesztő hatását ki kell terjesztenünk *minden egyes* iskolánkra, még pedig nemcsak azért, mert ennek irányában növendékeink határozott érzékkel és hajlammal is birnak, hanem azért is, mert épp az itt profitirozott dolognak az életben míg az épérzékűeknél csak *másodrendű*, kiegészítő, a siketnémánál *elsőrendű* a jelentősége. Csak világos, hogy ezt a feladatot nem végezheti Bárki Péter, ehhez a dolognak minden csinját-bínját ismerő Hozzáértő Pálok kellene!

Tessék tehát, egy fontos tanulsággal *már is* szolgált ez az első,*) hiányaiban is nagyobb szabású kiállításunk; megmutatta, hogy mily szükség van *minden* intézetnél rajztanári állás szervezésére, továbbá, hogy addig is, míg ez az előbb-utóbb úgvis bekövetkező szükségesség megvalósul, milyen szükség van egy oly *fórumra*, mely e szakmában a kertész munkáját, a nyesegetést, az ojtást, ápolást *hivatalosan* betöltené siketnéma növendékeinknek életbeni boldogulásának is előnyére. Mert ugyan ki folyhat be jogosan most az ilyen dologba anélkül, hogy (kissé nagyképmen hangzik, de mégis úgy van) hatásköri kihágást, helyesebben idegen hatáskörbe való beleavatkozást ne követne el, vagy legalább is e címen való visszautasításnak ne tegye ki magát, ha százszor igaza van is? Az igaz-

*) Tulajdonképen ez a II. kiállítás volt. Igaz, hogy az I-sőn csak az u. n. slőjdtárgyakat állítottuk ki. Vö. M. S. O. 1912. 10. sz. 189. l. A szerk.

gató és a miniszteri biztos. Úgy ám, de — bocsánat — azt hiszem, csak érdemül tudják be nekem ez általam csak őszintén tisztelni megtanult érdemes férfiak, ha nem tételezem fel róluk, hogy ők mélyebbreható szaktudást vindikálnak maguknak oly tárgyban, tanulatlanul, mire csak nyolc szemeszter studirozása után ad oklevelet az arra illetékes főiskola. Már pedig így most tényleg akként áll a dolog, hogy ahol nem szakember tanítja a rajzot, ott *ilyen* és hasonló *mindenkori* esetlegességeknek van kitéve az egész rajzoktatás.

No és ezen segíteni kell!

Ha a keszthelyi kiállításnak meg lenne az az eredménye, hogy felsőbbségünk figyelme az itt kifejtettekre fordulva s azok helyes voltáról meggyőzve elhárítaná azokat az esetleges akadályokat, melyek eme szakvonatkozású dolgokban, ezek helyes kihasználása érdekében megvalósulásukat ezidőtt netán gátolhatják, igen meg lehetünk elégedve, mert egy lépést tettünk vele a tökéletesebb felé.

Tanárképzésünk reformjáról.

Tanárképzőnk reformját már évekkel ezelőtt is sürgették kártársaink, mert bizonyára azt tapasztalták, hogy a mostani szakképzettségünkkel növendékeink értelmét, tudását nem tudjuk oly fokra felemelni, mint azt a szükség kívánja. Azóta az életviszonyok lényegesen megnehezedtek s ma már mindenkinek be kell látnia, hogy növendékeinket sokkal alaposabban fel kell vértéznünk a tudás fegyvereivel, mint eddig, ha azt akarjuk, hogy a megélhetésért folytatott küzdelemben ne maradjanak alul. Lényegesebb fejlődés e tekintetben azonban csak akkor fog bekövetkezni, ha tanárképzésünk színvonalát emelik.

Legnagyobb hiánya szaktudásunknak, hogy a vezetésünkre bízott gyermekek meglevő ismereteit, szellemi erőik munkabírását, jó és rossz hajlamaikat nem ismerjük elég alaposan. Továbbá oktatásuk és nevelésük közben sok esetben nem tudunk megfelelő módokat és eszközöket találni, melyek biztos eredményre vezetnének. E hiányokat egyelőre még a képzési idő kiterjesztésével sem lehetne tökéletesen pótolni, mert az intézetekbe lépő fogyatékos gyermekek átlagos kész ismeretei, érzékszerveiknek, elméleti felfogásuknak, képzettségüknek, emlékező tehetségüknek, figyelmüknek, érdeklődésüknek, stb.-nek működése, átlagos munkabírása, fejlődése és az érzékükétől bizonyos tekintetekben eltérő sajátosságai nincsenek tüzetesen megállapítva. Ezért eljárásaink sem lehetnek tökéletesek. Az igaz, hogy mi eddig is szorgalommal tanulmányoztuk növendékeink lelkét és kerestük az utakat és a módokat, melyek segítségével értelmüket továbbfejleszthetjük. Erre fogyatékoságuk is kényszerített. De e vizsgálataink eddig nem voltak *rendszeresek és eredményeit nem gyűjtöttük össze*. E hiányokat mielőbb pótolni kellene, még pedig olyformán, hogy egy-két kiválóbb szakember vezetése, irányítása mellett több kollégánk tanulmányozná rendszeresen a gyermekeket, minek eredményeit az irányítók összegyűjte-

nék, összehasonlítanak és az összeredményt megállapítanak. E vizsgálatok módjait és eredményeit azután a képző hallgatóival is tüzetesen és gyakorlati úton kellene megismertetni. Így aztán a gyakorlatban, ahol szükséges, könnyen meg tudnák állapítani az egyéni eltéréseket is és a tanítást nagyobb okszerűséggel és több sikerrel tudnák végezni.

Addig is azonban, míg a fenti hiányokat pótoljuk s az ideális tanárképzés ideje elérkezik, a mainál sokkal tökéletesebben ki lehetne képezni a hallgatókat. Képzőnkön ma még a *magyarázat és a szemlélet teljesen el vannak egymástól választva*. A lélek-, módszer-, neveléstani és a fonetikai előadások pusztán szóbeli magyarázattal állanak. És az elmélet és a szemlélődés (a hospitálás) úgy következnek egymás után, hogy a hospitálások megelőzik az elméleti ismereteket. Ez ismeretnyújtási mód helytelenségeit, visszásságait nem fejtegetem, mert Szabó Károly barátom azt elég világosan kifejtette a Magyar Gyógypedagógia októberi számában. Én az ő fejtegetéseit még megtoldom azzal, hogy az elmélet és a szemlélet teljes szétválasztását még akkor is helyteleníteném, ha az elméleti ismeretnyújtás megelőzné a hospitálásokat. Ugyanis a hallgatók a hospitálási órán sok mindent látnak és a sok között nem tudnak ráismerni azokra az eljárásokra, tanítási fogásokra, melyekről az elméleti órákon már szó volt. Vagy sokszor csak hetek, hónapok múlva láthatják azt, amit az előadó tanár már elméletben megismertetett velük, mikor az eljárás célszerűségét, lélektani indokait ismertető magyarázat már csak homályosan él a lelkükben, vagy talán el is feledték azt. Míg ha az elméletet nyomon követi a szemlélődés, akkor ezek test és vér szerinti összefüggésbe jönnek egymással. A lélek-, módszer-, neveléstani és a fonetika előadó tanárainak tehát *legalább egyszer nyomban gyakorlatilag is be kellene mutatniok azt, amit szóval előadtak*, mert csak az azonnali szemlélet világítja meg igazán az elméletet. Sőt az volna a tökéletes tanítás, ha a hallgatók azonnal utána csinálnák azt, amit az előadótól láttak, mert csak így mélyedhetnek bele a mi tanításunk rejtelmeibe.

A hospitálás főleg csak arra alkalmas, hogy a hallgatók ismételve láthassák a tanultakat, megfigyelhessék az egyéni különbségeket a tanításban és ezzel is tökéletesítsék ismereteiket.

Nyomatékosan kívánom itt hangsúlyozni, hogy mindeme hiányok a mostani előadók érdemeiből semmit sem vonnak le. Nekik száz egyéb feladatuk van és a képzési idő is oly rövid, hogy az anyagot röviden elmagyarázniok is alig lehet. Épp ezért a jövőben képzőnk előadó tanárait minden más nagyobb elfoglaltsággal járó munkától fel kellene menteni. A tanítás és a bűvárkodás legyen a főfoglalkozásuk, a többi pedig csak mellékes.

Az alábbiakban röviden vázolólok, hogy a snk.-ra vonatkozó speciális test-, élet-, lélek-, módszer-, neveléstani és fonetikai ismeretekből *különösen* mit, mily sorrendben és hogyan óhajtanék én a megreformált képzőben előadatni.

Elsősorban a hallgatókkal alaposan meg kell ismertetni az

intézetbe lépő kis snk. érzékszervi és beszédbeli fogyatkozásait és ezek különböző fokait. E célból már az első napokban ők maguk is *próbáljanak érintkezni* az I. o. növendékekkel, természetesen a nagyobbakkal is, hogy közvetlenül *érezzék* e fogyatkozások nagyságát és a sn. növendékekkel való érintkezés nehézségeit. Ugyanekkor e fogyatkozások okait is ismertetni kell.

Ezután egyszerű következtetéssel rávezethetők a hallgatók arra, hogy a sn. növendékek eme fogyatkozásaival természetesen együtt jár az értelem alacsonyabb foka, az ismeretek roppant szűk köre és e fogyatkozások általában minden lelki működés lefolyásában okoznak több-kevésbé eltérést. Továbbá az is természetes, hogy új ismeretek szerzésénél úgy a tanárnak, mint a növendéknek sok nehézséggel és akadállyal kell megküzdeniök. E nehézségeket még az is növeli, hogy a siketség és némaság mellett egyik-másik növendék többé-kevésbé még szellemileg is fogyatékos. Mindezeket természetesen nagyon tüzetesen meg kell ismertetni a hallgatókkal, mert ez arra fogja őket ösztönözni, hogy minél jobban belemélyedjenek a snk. oktatásának művészetébe.

A snk. jelnyelvéből *legalább a fontosakat* hamarosan meg kellene ismertetni a hallgatókkal, hogy a kisebb növendékekkel tudjanak érintkezni. A jelnyelv ismeretét még mindig nem tartjuk elég fontosnak, pedig a növendékek kész ismereteinek vizsgálatánál és az első ismeretnyújtásnál erre fölülte nagy szükségünk van. A jelnyelv értékéről is szólni kell.

Mindezek után áttérhetnek az intézetbe lépő snk. meglevő ismereteinek (fogalmaiknak, begyakorlott képzettársításaiknak) tanulmányozására. A hallgatóknak a növendékek megállapított átlagos kész ismereteit *be is kell tanulniok*. De még ez sem elég. Később, mikor a hallgatók az egyes osztályok tananyagát tanulják, nem szabad megelégedni a tanterv, a vezérkönyvek és a tankönyvek felületes átolvasásával, hanem *jól be kell tanulniok*, hogy osztályról-osztályra általában mily tartalommal és kifejezésekkel gyarapodik a snk. ismerete.

Mindezek megismertetésével arra képesítik a hallgatókat, hogy majdan növendékeik értelméhez valóban le tudnak ereszkedni. Aki nem tanulmányozta elég alaposan a sn. gyermekeket, az *tanításukat nem is tudja a legegyszerűbb dolgokon kezdeni*.

Ugyaníly alaposan ismertessék meg a hallgatókkal azt is, hogy a különböző korú és különböző értelmi fokon álló sn. növendékek különösen mily dolgok iránt érdeklődnek. Mivel szeretnek foglalkozni, mivel és hogyan játszanak. Meg kell ismertetni gondolataikat, kívánságaikat, környezetüket, érzéseiket, ösztöneiket, stb. Ezeket aztán a tanításnál felhasználhatják és jó segítségükre lesznek a gyermekek továbbképzésénél.

Ezek után áttérhetnek a gyermekek szellemi munkabírásiának megvizsgálására.

Ismereteinket érzékszerveink munkája, továbbá a belső észrevétel, fölfogás, képzettársítás, emlékezés, stb. segítségével szerezzük. Nagyon fontos tehát, hogy a sn. növendékek mindeme képességeinek

működését, munkabírását a képző hallgatóival megfelelő *közvetlen vizsgálódások útján* megismertessék. E vizsgálódások során állapítják meg, hogy a hallás hiánya következtében mit veszítenek a snk. ismeretszerzési, erkölcsi és kedélyi szempontból. Legnagyobb gondal azonban a sn. növendékek *látásbeli* megfigyeléseinek finomságát és gyakorlottságát vizsgálják. Be kell mutatni a hallgatók előtt, hogy a kifejező mozdulatokat, rajzokat, képeket, a bemutatott tárgyakat a sn. növendékek fokozott érdeklődéssel figyelik meg. A színes képek, a szellemes karikatúrák, a mozgó-képek az értelmükön kívül igen jótékonyan hatnak a kedélyükre is. A beszédet is a látásuk útján értik meg. Tehát a látás útján megfelelő módon a legtöbb hiányt többé-kevésbé pótolhatjuk náluk. A többi érzékszervet is megfelelő figyelemben részesítsék.

Továbbá meg kell vizsgálniok, hogy átlag mit, mennyi idő alatt és hogyan tudnak a növendékek észrevenni, felfogni, milyen a figyelmük, mit mennyi idő alatt tudnak megrögzíteni és mennyi ideig tartják meg emlékezetükben. Új képzeitek, új ismereteik a társulásnál a helyes irányt követik-e? Hibás társulás következtében nem vezetnek-e téves felfogásokra, téves következtetésekre? Stb.

Leginkább a nyelvalakok helyes használatának megértése és megtartása okoz különös nehézséget a snk-nak, minek a gyakorlat hiányán kívül az is oka, hogy náluk a visszaemlékezést a hallási benyomások emlékképei nem támogatják. Ezek tudása a növendékekkel szemben türelemre inti a tanárt. Az elmondottakra vonatkozó megállapított adatokat a hallgatóknak szintén *be kell tanulniok*.

A növendékek meglevő ismerete, szellemi munkabírása és érdeklődése, továbbá a tanítás kitűzött célja szabja meg, hogy mit, mikor és hogyan kell tanítanunk. Azért e vizsgálatok módjainak megismerését és a megállapított adatok betanulását *ne tartsuk felesleges dolognak*, mert ezek új és tökéletesebb módszerekhez fognak vezetni és nagy mértékben fokozzák az eredményeket. És ne akarjuk ezek megismerését a gyakorlati működés idejére halasztani, mert amíg magunkra hagyatva folyton elülről kezdjük a tapogatódzásokat, kísérletezéseket, *addig nem lesz igazi fejlődés*.

Az élettani és a lélektani tudnivalókat lehetőleg már az első félévben meg kell ismertetni a hallgatókkal, hogy a második félévben nyugodtan áttérhessenek a tanítási módok és eljárások ismertetésére.

Minden tanítási eljárásnak az élettani vagy a lélektani ismeretekből kell fakadnia. A módszertan tanítása a hangfejlesztéssel kezdődjék. Ezt természetesen meg kell előzniök az általános fonetikai ismereteknek, melyek tanítását szintén az I. félévben kell elvégezni. Ez ismeretek tanításánál a hallgatók az előadó-tanár magyarázat és előmutatása mellett elsősorban a tanulatlan kis sn. növendékek *beszédszerveinek mozgásait vizsgálják* meg, hogy lássák, hogy azok csak az élettani mozgásokat tudják végezni. A zöngé, a zöngés és a zöngétlen hangok, hangkapcsok, szólamok, stb. keletkezésének általános ismertetésénél szintén mindent behatóan szemléltetni kell. A hangfejlesztés tanításánál pedig minden egyes hang

kifejlesztésének a módját, az összes fogásokat *mutassa be* az előadó és a hallgatókkal gyakoroltassa. Még pedig *inkább a renyhébb beszédszervű* növendékeken, mint a fejlettebbeken, hogy a hallgatók szemlélhessék a hangfejlesztés nehézségeit. Ugyanekkor az összes beszédszerveknek a hangképzésnél végzett mozgásait *behatóan szemléltesse*. E vizsgálatoknál a gégetükör és egyéb szükséges eszközök ne hiányozzanak, mert például a hangszalagok működését nem elégséges csak elméletben ismertetni.

Mindezek alapos elvégzése után áttérhetnek az ismeretnyújtás és a beszédtanítás módjainak ismertetésére. Az előadó a lélektani ismeretek igénybe vételével kifejtő alakban ismertesse a tartalom és a nyelvalakok ismertetésének egymásutánját, továbbá a szemléltetés a fogalomnyújtás módjait. Itt sem elég a puszta magyarázat, hanem mindent azonnal be is kell mutatni.

A számtan, földrajz, történelem, stb. sikeres tanításához sem elég nálunk az a módszertani ismeret, amit az elemi képző nyújtott. Különösen arra kell megtanítani a hallgatókat, hogy azokat az öszszevontabb fogalmakat, gondolatokat, melyeket rendesen az érzékű gyermek sem ért meg, nálunk feltétlenül *egyszerűbb fogalmakra kell felbontani* és ugyancsak egyszerű formában kell azokat kifejezni. Például a történelmi tanulságokat, művelődési viszonyokat, gazdasági törekvéseket, hasznossági szempontokat, stb. csak úgy lehet a gyermekekkel megértetni, ha ezeket a legegyszerűbb emberek előtt is ismert és nap-nap után használt formákban fejezzük ki. Pl. ezt a kifejezést: „*előmozdította a nép művelődését*“ — az egyszerű ember nem érti meg. De megérti így: „*Iskolákat építetett. Ezekben jó viseletre, becsületességre, emberszeretetre, munkára és okos gondolkodásra tanították a gyermekeket, stb.*“ Ugyanezt meg fogják érteni a mi fejletlen ismeretekkel, kezdetleges erkölcsi érzékkel és kifejezésekkel rendelkező felsőbb osztályos növendékeink is. Az alsóbb osztályokban természetesen még ezeket az elemi fogalmakat is többszörös beható szemléltetés mellett kell nyújtanunk.

A módszertani ismeretekkel párhuzamosan taníthatják a képzőn a gyermekek nevelésénél követendő eljárásokat is. Azonban a hallgatók az előadó tanár útmutatása szerint már az első napoktól kezdve figyeljék meg a gyermekek viselkedését, cselekedeteit az intézetben, mikor felügyelet alatt vannak és mikor magukra vannak hagyva. Figyeljék meg őket az utcán és lehetőleg otthon is, mikor egyedül és társaságban vannak. A gyermekek erkölcsének megítélésénél szigorúan meg kell különböztetni a csintalanságból eredő cselekedeteket *az erkölcsi romlottságból eredő cselekedetektől*. A csintalanságot, a túlságos eleveiséget csak mérsékelnünk kell, de az erkölcsi hibákat gyökeresen ki kell irtanunk. E kettő helyes megkülönböztetésében kellő gyakorlatot kell szerezniök a hallgatóknak. Ezért nem elégséges, ha az erkölcsi hibákat és javításuk módjait csak szóval ismertetik, hanem mikor az intézetben valamelyik növendék nagyobb erkölcsi kihágást követ el, akkor az illető gyermek cselekedeteinek megvizsgálásánál, megítélésénél és a büntetés kisza-

básánál *a hallgatók is legyenek jelen*, sőt később tevőlegesen vegyenek részt benne és figyeljék meg a fenyítés hatásait is.

A növendékek erkölcsi érzékének fejlesztési módjait a jó példa és a jó cselekedetekre és az egymás közti barátságos életre való szoktatás hatásait is szemléltetni kell. A komoly vallásos irányú nevelés fontosságát is hangsúlyozzák a hallgatók előtt.

Igy kívánom én tanárképzésünknek a snk. oktatására képesítő részét megreformálni. Tudom, hogy nem mondtam el mindent, de azt is érzem, hogy amit kívánok, az csak hasznára lehet növendékeinknek. Azt pedig szinte felesleges megjegyezni, hogy mindezeket és így csak a képzési idő lényeges meghosszabbítása mellett lehet elvégezni.

Lett József.

Tanítónők a siketnémák oktatása szolgálatában.

A nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi m. kir. Miniszter úrhoz felterjesztett tanulmányúti jelentésemben ígéretet tettem, hogy tapasztalataimról nyilvánosan (szaklapjainkban és gyűléseinken) is be fogok számolni. A jubileumi esztendőnk azonban annyira lefoglalta minden időmet, hogy ígéretem beváltásához csak most foghatok hozzá.

Hogy kivel s mikor indultam el, hogy hol és merre jártunk, az, valamint úti élményeink színes leírása lehetne érdekes olvasmány, de kiküldetésünk tulajdonképeni célját nem igen szolgálná. Másrészt szaklapunk szűk keretei is határt szabnak igyekezetemnek s azért kerülve a naplószerű útleírást, inkább csak egyes olyan eszméket fogok ismertetni, amelyek a külföldön jelenleg napirenden vannak s mint ilyenek érdeklődésemet leginkább felkeltették.

Mint főleg gyakorlati ember, mindenütt az iskola belélete érdekelt elsősorban. Pályám kezdete óta figyelemmel kísértem a külföldi, különösen a német szaklapokat s így teljesen tájékozva voltam mindama kérdések felől, amelyek újabb időben ott felvetődtek. Azonban érdekelt az is, hogy miként hajtják végre az elméletet a gyakorlatban. Az elmélet próbaköve ugyanis a gyakorlat. Igen sok fényes elmélet a gyakorlat tűzpróbáját nem bírta ki s viszont a gyakorlat sok szürkének látszó elméletet trónjára emelt.

Hogy miként valósítják meg a növendékeknek hallás és tehetőség szerinti elválasztását s mely gyakorlati eredményt vonnak ezek maguk után? Mily mértékben enged tért a természetes jelnek „Vatter iskolája“, a „tisztá német módszer“ s mennyire jelölnek tanítás közben az „új német módszer“ követői? Észrevehető-e akár az egyik, akár a másik módszernek a befolyása a növendékek beszédképességére és képességére s milyen irányban? Az írást mint segédeszközt mennyire veszik igénybe a beszédtanításnál s mennyiben szolgál annak előnyére vagy hátrányára? Lehet-e egyáltalán a siketnémákat szép, tisztá, hangsúlyos (erősségi hangsúly) beszédre megtanítani s ha igen, milyen eljárással? Mily előnyei, avagy hátrányai vannak a nők alkalmaztatásának a siketnémák oktatása terén? Ezek

voltak ama főbb kérdések, amelyekre figyelmemet különösebben irányítottam.

Fejtegetéseim sorát az utolsó kérdéssel kezdem meg s azzal vezetem be, hogy útamat jórészt azért terjesztettem ki Svájce is, mivel ott egyik-másik intézetben a vezetőkön kívül a többi tanerő mind nő, és pedig nemcsak iskolanővérek, hanem világi nők is.

A hazai sn.-oktatás terén a női kézimunka tanítónőkön kívül más női alkalmazott jelenleg nincsen.*) És tudtommal csak egyetlen egy esetben történt kísérlet arra nézve, hogy snk. tanítására tanítónőket alkalmaztak. Ez Vácon történt 1888-ban. Ekkor vettek fel oda 2 tanítónőt tanárgyakornokul, kik a szakvizsga sikeres letele után 1891-ben a snk. kolozsvári intézetéhez kerültek. Egy évi működés után azonban eltávoztak pályánkról. — Volt még egy polgári leányiskolai tanítónő, névszerint: Lusztig Emma, ki Ujpesten működött és snk. oktatására képesítő oklevelet is szerzett, azonban snk. oktatásával gyakorlatilag nem foglalkozott.**)

Ausztriában is csak ritkán alkalmaznak nőket snk. oktatására. Az osztrák-német tartományokban a női alkalmazottak leginkább iskolanővérek, a szláv tartományokban azonban az iskolanővérek mellett világi nők is foglalkoznak snk. tanításával.

A német birodalom sn. intézeteiben sem alkalmazzák mindenütt egyformán a nőket. Szászország intézeteiben: Drezdában és Lipsében pl. nincsen női alkalmazott. Porosz-Sziléziában is egyedül a ratibori leánynevelő-intézetben van női alkalmazott, de 20 tanerő közül itt is csak 3 a tanítónők száma. Németország nyugati és délnyugati részeiben: Elzász-Lotharingiában és Bajorországban már inkább találunk női alkalmazottakat a snk. intézeteiben. Poroszországban az a nézet kezd kialakulni, hogy minden 8 évfolyamú intézetnél legalább 2 tanítónőt kell alkalmazni. (Mely osztályokban, v. minő munkabeosztással? A szerk.)

Legtöbb a női alkalmazott a svájci intézetekben, hol, mint már említettem, egyik-másik intézetben túlnyomó többségben nők tanítanak.

Ahol nőket nem találtam, ott vagy nem tudták, vagy nem akarták igazi okát adni annak, hogy miért nem alkalmazzák őket is. Ellenben mindenütt elismeréssel nyilatkoztak a tanítónőkről, ahol alkalmazva voltak. S hogy ez elismerő nyilatkozatok nem pusztán udvariassági kijelentések voltak, azt bebizonyították maguk a tanítónők iskolájukban. Bizony, egy cseppet sem maradtak el férfikollégáik mögött! Münchenben az úgynevezett „Hörklasse“-kban nagyobb előszeretettel foglalkoztatják a nőket, mint a férfiakat s a zürichi intézet tanítónői olyan tanítási eredményeket mutattak fel, amilyeneket a Majna melletti Frankfurton kívül sehol sem tapasztaltam.

Ezek után joggal kérdezhetjük, hogy hát miért nem alkal-

*) Az izr. snk. orsz. intézetében van kettő. A szerk.

**) Érdekes volna megtudni, hogy miért nem jött át a snk. oktatása terére?

maznak nálunk, a mi pályánkon is tanítónöket? Hogy az első és egyetlen kísérlet nem vált be, abból még nem következik, hogy a magyar tanítónők most már egyáltalán nem valók e pályára. Amint nem minden német vagy svájci tanítónő egyszersmind született sn.-intézeti tanítónő, azonképen akadhat a magyar tanítónők közül is számos olyan, ki fényesen megállhatná a helyét a snk. oktatása szolgálatában is.

A snk. tanáraival szemben felállított testi és lelki tulajdonságok azonosak az elemi iskolai tanítóktól követelt ilyenmő tulajdonokkal. Csak annyiban van és kell is hogy legyen különbség, amennyiben azok a snk. tanáraiban fokozottabb mértékben kell, hogy meglegyenek. Általában azt tartjuk, hogy aki kiváló elemi iskolai tanító, abból jó sn.-intézeti tanár is válhatik. Már most ki merné állítani, hogy nincsenek hivatásuk magaslatán álló magyar tanítónők, akikben a tanítói hivatás betöltéséhez szükséges követelmények is olyan fokozott mértékben nem volnának meg, amelyeknél fogva kiváló sn.-intézeti tanítónő ne válhatnék.

Ha egyik-másik kíváncsi tekintetében talán mögötte is állanak a férfiaknak, másokban viszont messze felülmulják őket. Türelmük lehet kevésbé kitartó, talán erélyük sem párosulhat mindig a kellő szigorral és legkevésbé versenyezhetnek a férfiak testi erejével. Azonban szívjóságban, odaadó szeretetben, gyengédségben és szorgalomban jóval túlszárnyalják férfi-kollégáikat. És a nőknek e fölényes tulajdonságaival talán egyedül a nyers erő az, amely kevésbé pótolható a férfiaknak fönnebb említett kiválóbb tulajdonságaiból.

De hát okvetlenül akkora nyers erőre van szükség a snk. tanításához, hogy azt a nők el sem bírják? Unos-untalan emlegetjük, hogy a mi munkánk ilyen nehéz, olyan terhes. Terhes a kontár munkája, mert nem ért hozzá. Terhes lehet a földműves, a mesterember foglalkozása, ki — mert nehéz a szerszám, a kalapács — verejtékkel keresi meg a mindennapi kenyerét. Ellenben a művész játszva teremti legnagyobb alkotásait. Vagy ha el is fárad, nem veszi észre, mert lelke tele van tárgyának nagyszerűségével és némes eszményiséggel. Tessék művészeknek lenni!

Ha pályám kezdetére visszagondolok, eszembe jut, hogy mennyi fáradságomba került, amíg annak idején csak valamire való eredményt is fel tudtam mutatni. És ez nem is volt csoda! Hisz minket egy másik kartársammal úgyszólván szabad úszók módjára a tengerbe dobtak és azt mindták, hogy: no, most ússzatok! Azaz tanítsatok! És mi jórészt ismeretlen vizeken úsztunk, kínlódtunk, vergődünk . . . tanítottunk napszámosok módjára — verejtékkel.

És ma!? Ma minden nagyobb megerőltetés nélkül, szinte játszva tanítok és mutatok fel amazoknál sokkal szebb, maradandóbb eredményeket. Amit annak idején csak a nyers erő fokozottabb igénybevetelével tudtam elérni, azt ma eddig szerzett tudásommal és gyakorlati ismereteimmel pótolom. Tehát nem nyers erő, hanem minél alaposabb szakismeret és minél tökéletesebb gyakorlati tudás

kell ahhoz, hogy valaki jó sn.-intézeti tanár lehessen. Ezt pedig a nők is elsajátíthatják ép úgy, mint a férfiak.

De mindezekről eltekintve, a nőkre különösen a növendékek nevelése szempontjából van szükség, amely ma általában ridegnek mondható. Mennyivel szelídebb, bensőbb volna az, ha abban nők is közreműködnének. Aztán tanítványaink közt nemcsak fiúk, hanem leányok is vannak. Már pedig a leánynövendékek neveléséhez a nők sokkal inkább értenek, mint a férfiak.

Számos olyan eset, jelenség fordul elő az iskolai, avagy internátusi életben, amely más elbírálást kíván a leányoknál és ismét mást a fiúknál. Mennyivel helyesebb, igazságosabb volna ilyenkor a megoldás, ha pl. a leányok tetteinek elbírálásához nők is hozzászólnának. De van olyan kérdés is, amely ahhoz értő tanítónők nélkül egyáltalán meg sem oldható. Ilyen a nemi felvilágosítás problémája. A snk., mint tudjuk, általában érzékenyebbek, mint a normális gyermekek s azért tanácsos jókor közbelépni, hogy a bajnak, bűnnek idejekorán elejét vegyüek. De milyen kínos helyzetbe jönne az a férfi, aki a leányok előtt ilyesmire merne vállalkozni. Erre csakis a leánynövendékek lelkivilágát alaposan ismerő szakképzett tanítónő alkalmas.

Az oly szépen megindult ifjúsági körökben ma a leányokat a fiúkkal együtt vezetik. Nézetem szerint a leánynövendékeket külön leánykörbe kellene gyűjteni, hol az általános képzés mellett a leányoknak való különleges ismeretek nyújtására is ki lehetne terjeszkedni. Hogy az ilyen leánykörök vezetését ismét csak szakképzett tanítónőkre lehet bízni, magától értetődik.

Mindezek után tehát bátran kimondhatjuk: kívánatos, hogy pályánkon tanítónők is alkalmaztassanak, hogy minden 8 évfolyamú intézethez legalább két tanítónő neveztessek ki s hogy a jövő iskolai évtől kezdve minden tanfolyamon megfelelő számú tanítónő is nyerjen felvételt.

Nagy Péter.

Néhány szó a tornatanításunkról.

Azt akarnám a nyilvánosság előtt megvitatni, nem lehetne-e a mi tornatanításunkban a hallóknál használt ütemezést a beszéd által némileg pótolni. A halló gyermek, mikor új mozdulatokat tanul, a tanítója hangos szóval vezényli s úgy tanulja meg: Jobbra nézz! Balra nézz!

Én úgy próbáltam vezetni a tornatanítást minálunk, hogy ezeket a kis vezényszavakat leckékbe foglalom, leíratom a már írni tudó növendékekkel és a torna előtti napon figyelmeztetem őket, hogy olvassgassák el, mert holnap az első, vagy ötödik leckét fogjuk végezni. A pár év előtt megjelent kis füzet (Gyakorlat és vezényszavak a siketnémák tornaoktatásához), amelyből a tornaleckéket szoktam összeállítani, úgy írja elő, hogy először el kell mondani a gyakorlatokat, — én úgy gondolom, hogy együtt a növendékekkel mondjuk el. Példaképen bemutatok egy ilyen összeállított leckét.

V. lecke: Bottal való gyakorlat.

Nagyság szerint arc-sorba sorakozz!

Köszönj! Adjon Isten jó napot!

Vigyázz! Ütemlépésbe botot elvenni előre indulj!

Bal, jobb! Bal, jobb! . . . Állj!

Előre arc! Jobbra nézz!

Kettes számlálás. Egyes, kettes, egyes, kettes . . . Vigyázz!

Egyesek helyben maradnak!

Kettesek sort nyitni kétlépést előre lépj!

Súlyba! Melső, felső fogás!

Botlendítés páros karral, előre és vissza kettős ütemben rajta!

Egy, kettő! Egy, kettő! Elég!

Botlendítés páros karral. Előre! Fel! Előre! Le!

Négyes ütemben rajta! Egy, kettő, három, négy! . . . Elég!

Botlendítés páros karral fel és vissza kettős ütemben.

Rajta! Egy, kettő! . . . Elég!

Kettesek hátra arc!

Sort zárni vissza lépj!

Kettesek előre arc! Jobbra át!

Botot letenni, ütemlépésbe előre indulj!

Egy, kettő! Egy, kettő! . . . Állj!

Előre arc! Köszönj! Isten veled. Oszolj!

Lehetségesnek tartom, hogy a tisztelt olvasók közül többen ezt mosolygással fogadják, pedig más véleményen lennének, ha látnák, hogy egy ily tornaórán a növendékek mily örömmel mondják és végzik a leckét. Öntudatosan egyszerre mondják és végzik az egyes mozdulatokat. Így akarnám én pótolni a hallóknál használt ütemezést, jobban mondva, hogy a siketnéma a beszédje által próbálja magát ütemezni. A felsőbb osztályokban már annyira benne vannak a növendékek a használt szavakban, hogy az ügyesebbeket bátran oda állítom és hangos szóval végig vezényelnek egy leckét. Sőt a hallóknál használt tornaverseket is némi változtatással örömmel betanulják. Például igen nagy kedvvel csináltuk a mult évben a következő kis leckét:

Egy, kettő, három, négy,

Sorba állj és csöndbe légy.

Sarkot össze, fejet fel,

Vigyázz, mert köszönni kell.

Isten hozta!

Fordulj gyorsan jobbra.

Forgasd a kezed,

De ám olyan gyorsan

Ahogy csak lehet.

Egy, kettő, egy, kettő,

Kétszer hat: tizenkettő.

Fordulj most meg vissza

Ökölbe kezed

Taszítsd ki előre

Meddig csak lehet.

Egy, kettő, egy, kettő,

Kétszer hat: tizenkettő.

A halló növendékek is, mikor tornaversekkel gyakorlatoznak, egyszerre mondják és végzik a mozdulatokat, miért ne mondhatná és végezhetné ezt egyszerre a siketnéma is? Igaz, hogy így egy óra alatt kevesebbet lehet végezni, de százszorosán kárpótolva vagyok a növendék ütemérzéke fejlesztésével, nem is számítva, hogy még a beszédre való szoktatásnak is használok vele.

Kolozsvár, 1913. november hó.

B. Z. I.

Intézeteink egy éve.*)

(Az 1912—1913. tanév.)

Az alábbiakban rövid vonásokban óhajtom bemutatni azt, ami intézeteink értesítőiből kartársainkat s a nyilvánosságot — nézetem szerint — érdekelhetik.

Az apróbb részletezést ez alkalommal elhagyom s inkább a közös vonásokat s az összesítés eredményét említem meg.

16 siketnéma-intézetünk közül az elmúlt tanévben már csak három volt hat osztályos. Ugyancsak három volt a hét osztályos intézetek száma is. Minden reményünk meg lehet arra nézve, hogy ez utóbbiak a legközelebbi tanévben teljesen kifejlett nyolc osztályos intézetekké lesznek. Az iparostanonc-iskolák szaporodnak. A lefolyt tanévben 90 tanonc részesült ezekben oktatásban. (E számban nem foglaltatnak azok a tanoncok, akik Budapesten, a fővárostól fentartott iparostanonc-iskolában tanulnak.) Az iparostanoncokon kívül oktatásban részesült 1538 siketnéma. Az intézetekből, teljesen kiképezve, 120 ifjú lépett ki. Ifjúsági önképzőkör 4 intézetben működött, ú. m.: Vácott, Körmöcbányán, Kecskeméten és Sopronban.**)

Az utóbb említett három helyen *intézeti újságot* is szerkesztenek a növendékek tevékeny részvételével. A való élet szemléltetése, megismertetése mind nagyobb teret foglal el s évről-évre bővebb és bővebb körben történik. A szabadba való kirándulások, ipartelepek megtekintése, múzeumok, helyi nevezetességek felkérése, egyes események szemlélése, a növendékeknek színházba és moziba való vezetése ma már rendszeres, tervszerű nevelő-oktatói munka.

A növendéklétszám szaporodása, emelkedése, a fejlődésnek a folyamánya. Ez a szaporodás azonban egyre nagyobb gondot okoz az intézetek fentartó hatóságainak. A társadalom sok irányú meg-

*) A zágrábi intézet értesítőjének ismertetését a „Vegyések“ c. rovatban közlöm. A szerk.

**) A soproni Ifjúsági-kör 1913. szept. havában alakult; az intézeti lap azonban az 1912—1913. tanévben indult meg. A szerk.

adóztatása tetemes összegeket von el intézeteinktől is. Az államhoz fordulnak tehát az intézetek felügyelő-bizottságai s kéri az intézetek államosítását, illetőleg az államsegélynek a felemelését. A további nyugodt fejlődést csak ily módon lehet biztosítani. A tankötelezettségnek törvénybe való iktatása ezt a kérdést is a leghelyesebb mederbe terelné.

Az intézetek vezetőségének egyik főtörekvése: korszerű intézeti-épületek emelése, illetőleg a meglévő intézeteknek kellő átalakítása, kibővítése. Ha a kérdést közelebbről vizsgáljuk, nagyon szép eredményeket találunk. Nem régiben épült fel a soproni- s a pozsonyi- s bővült a temesvári intézet. A folyó tanév elejére meg elkészült a debreceni s a jolsvai intézet s internátussal bővült a budapesti állami intézet. Ungvárott is történtek átalakítási és bővítési munkálatok. Két intézetnek a megépítése, az egrié és a körmöcbányaié, teljesen előkészítve, a megvalósulás küszöbén áll.

Az intézetet végzett növendékek foglalkoztatását s továbbképzését három intézmény szolgálja: a kecskeméti intézettel kapcsolatban fennálló varróiskola, a szegedi intézetben működő gépkötő-foglalkoztató s a Vácott levő tanulatlan siketnémákat foglalkoztató ipari tanműhely, amelyben intézetet végzett növendékek is felvétetnek korlátolt számban.

A növendékekre vonatkozó statisztikai kimutatások nem egyöntetűek. Sőt van olyan értesítő is, amelyből e táblázatok teljesen hiányzanak. Talán tanár-egyesületünk tehetne ez ügyben eredményes lépéseket illetékes helyen. A jövő történet-írójának nagy szolgálatot tehetnek majd a lényeges szempontok szerint összeállított s évek hosszú során keresztül egyöntetűen készített statisztikai kimutatások.

—gyfy.

Állami költségvetés 1914. I. felére.

A legközelebbi költségvetési törvény úgy fog rendelkezni, hogy a rendes és az átmeneti kiadások tekintetében az *1914. év első felében általában véve az 1913. évi állami költségvetésről szóló t.-c. (1912. LXVI.) határozatai irányadók.** A gyógypedagógiai intézetekre vonatkozó *kivételek* ezek:

A) *Rendes kiadások.*

Személyi járandóságok címén 1914. első felére előirányozták: 491,970 K, mely az 1913. évre megállapított összeg (946,139 K) felerészével (473,070 K) szemben 18,900 K-val több.

Indokolás: A többletből 8,900 K esik az 1913. év őszétől felvett új állások egész évi illetményeire még beállítandó összeg felerészére, 10,000 K többlet pedig azért volt felveendő, mert az óratöbbleti díjak egész évi javadalmának nagyobb hányada — a tanévre való figyelemmel — a naptári év első felében esedékes.

*) Vö. M. S. O. 1912. 11. sz. 208. l.

B) *Rendkívüli kiadások.*

Beruházások címén — szintén 1914 első felére — előirányoztatik. 1. A budapesti gyógy-p.-i intézet céljaira szolgáló házas telek 70.000 K vételárának és járulékainak törlesztésére VI. részlet: 5.250 K.

2. A vakok kolozsvári intézetének épületére és berendezésére szükséges 380.000 K I. részlete: 100.000 K.

3. A siketnémák debreceni intézetének belső berendezésére és felszerelésére: 38.000 K.

4. Az ideges gyermekek intézetének kibővítésére és átalakítására: 14.000 K.

5. A siketnémák budapesti intézete internátusának belső berendezésére és felszerelésére: 23.000 K.

Indokolás. 1. A törlesztés folytatásos részlete.

2. A jelenlegi épület sem a higiéniai, sem a pedagógiai igényeknek nem felel meg, a tantermek szűkek, a betegszoba, étterem, tornaterem és a slójdterem céljaira nincsen helyiség s a rossz elhelyezés miatt leány növendékek fel sem vehetők; az építkezés ennél fogva el nem halasztható.

3. A siketnémákat gyámolító debreceni egyesület által — a város részéről ingyen adott telken — felépített intézet berendezése és felszerelése halaszthatatlanul szükséges; ami annál is inkább indokolt, mert a telek és épület telekkönnyvileg az államkincstár nevére van átírva.

4. A mind nagyobb számban jelentkező növendékek befogadására elégtelen tantermekben ezidőszerint csak 20 növendék helyezhető el. Az intézet kibővítésére befektetett összeg a növendékek tartásdíjából részben megtérül.

5. Az internátus felépítve és rendeltetésének átadandó lévén, annak belső berendezéséről és felszereléséről halaszthatatlanul gondoskodni kell.

Végül megjegyzi az indokolás, hogy a) a siketnémák budapesti intézetének épülete felépített, e célra újabb hitel előirányozandó nem volt; b) a siketnémák számára Körnöcbányán létesítendő intézet építési költségeire, valamint az ifjú vakok számára Szegeden létesítendő intézet építési és berendezési költségeire az 1913. évben előirányozva volt összegek (146.000 és 140.000 K) a beruházási költségek utolsó részletei voltak. K.

KÉRDÉSEK ÉS FELELETEK.

A legutóbbi Cházár-ünnepkor vetette fel egyik kartársunk azt az eszmét, adassék alkalom a „Magyar Siketnéma-Oktatás“-ban arra, hogy azok, akiknek egy és más pedagógiai dologban tanácsra van szükségük, kérdésükkel a kartársak összességéhez fordulhassanak és a választ a lapban megkaphassák.

Ezt a dolgot — minthogy a feleletből a kérdezőn kívül mások

is okulhatnak — közérdekűnek ítélem és ezért figyelmébe ajánlom kartársaimnak azzal a kéréssel, hogy támogatásukkal tegyék lehetővé az eszme gyakorlati megvalósítását.

Egy kérdésre többek hozzászólása is közölhető lesz. Kívánatos azonban, hogy a feleletek a hónap közepére a szerkesztőségbe érkezzenek.

A szerk.

Kérdések.

1. Kívánatos-e a zöngés explozivák tanítása érdekében a fojtott zöngének — mintegy külön hangként való — gyakorlása? Hogyan történik az érzékelés és a gyakorlás? Mik a tapasztalataik ezt illetőleg a k. kartársaknak?

2. Melyek a zöngétlen „r“ megzöngítésének módjai?

VEGYESEK.

Öfelsége a III. osztályu vaskorona-renddel tüntette ki Töpler Kálmán soproni polgármestert. T. K. jóbarátja ügyünknek. Az ottani sn-iskola létesítésében részt vett és az intézet felügyelő-bizottságának kezdetől fogva alelnöke.

Dr. Náray-Szabó Sándor, a gyógypedagógiai szakt. elnöke, *Berkes* János előadóval nov. 17-én Vácott járt a tanulatlan siketnéma fiukat foglalkoztató ipari tanműhely saját külön intézetének építése ügyében.

A szaktanács nov. 15.-i gyűlésének tárgyai: 1. A fumej kormányzóságnak az érzéki fogyatékosok tanítására vonatkozó jelentése. 2. A szegedi áll. ksgt.-isk. órarendje, költségvetése. 3. A brassói ksgt.-isk. költségvetése. 4. Varga Béla abc-s könyvére javaslat. 5. Éltes Mátyás munkájára javaslat. 6. Séra Lajos amerikai tanulmányúti jelentése. 7. A snk. váci intézeténél tett Nagy Sándor-féle alapítvány felhasználása. 8. A snk. váci foglalkoztatójának szabályzata. 9. Egy magán beadvány tárgyalása. 10. Az ujbpesti kir. tanf. felterjesztése ksgt.-isk. szervezése iránt.

Jubileumok. A siketnémák kaposvári intézetének tanári testülete okt. 12.-én ünnepelte igazgatóját, Klinda Kálmánt, 25 éves tanári szolgálata alkalmából. A testület nevében Schnellbach Ferenc kartársunk üdvözölte a jubiléumot és méltatta érdemeit, melyeket az intézet szervezésével, létesítésével szerzett. Klinda Kálmán ugyanis a kaposvári intézetnek kezdetől (1897) fogva igazgatója. Az ünnepeltről a helyi sajtó elismeréssel emlékezett meg. — Meleg ünneplésben részesítette a siketnémák szegedi intézetének tanártestülete Nécsey János kartársunkat abból az alkalomból, hogy betöltötte a snk. oktatása terén való munkásságának 25. évét. Nov. 4.-én d. e. diszgyűlést tartott, melyen előbb Klug Péter igazgató, majd Plichta Béla üdvözölték a mit sem sejtő kartársat, ki megható szavakkal mondott köszönetet. Ezután az intézet nagytermében összegyűlt növendékek nevében Bódi Ferenc fejezte ki a növendékek jókívánságait, Dudás Anasztázia VII. o. t. pedig 25 rózsából álló csokrot nyújtott át. Este társas vacsora volt, melyen a testületi tagok és családtagjai, továbbá a vakok intézetének tanárai is teljes számban megjelen-

tek. A következő intézetek testületei küldtek üdvözlő átiratot, táviratot: Siketnémák orsz. intézete Vác, Snk. áll. int. Budapest, Izr. snk. orsz. int. Budapest, Snk. intézete Kecskemét, Arad, Temesvár, Körmöcbánya, Sopron, Kolozsvár, Pozsony, Vakok orsz. int. Budapest, Eperjes, Áll. kiegészítő iskola Budapest, Áll. gyógyped. int. Budapest és Borosjenő.

Klis Lajos, a snk. bpesti áll. intézetének igazgatója, nov. 1.-étől 3 hónapi szabadságot kapott, mely idő alatt öt Szabady Géza kartársunk helyettesíti. Kívánjuk, hogy Klis L. annak idején felfrissült erővel foglalhassa el állását és munkája eredményeként internátussal bővített intézetét minél tovább kormányozza.

Előadást tartott a siketnémákról Borbély Sándor igazgató nov. 9.-én a váci intézet dísztermében.

A „Siketnémák Zsebnaptára“ 1914-re (IV. évf.) megjelent Vácon. Györgyffy Ákos és Szentgyörgyi Gusztáv szerkesztették ezuttal is hasznos, érdekes tartalommal. Kartársaink a pártolást, naptárunk a terjesztést megérdemlik. (Ára 1 kor. 20 f.)

A siketnémák zágrábi intézetének 1912/13. évi értesítője közli a hat évfolyamra szóló *tanítástervezetet*. (Kb. ugyanaz az anyag, mint a mi, még ki nem fejlesztett hat évfolyamú intézeteinkben.) Külön fejezet alá csoportosítja, mint önálló tárgyat a „szemléleti oktatás“ anyagát és a „szépírás“ is önálló tárgyként szerepel. A mi „leíró sz.-okt.-unk „Szabad társalgás“ címe alatt foglaltatik, de sem rendszer, sem fokozat nem vehető észre benne. A felvett anyagból az érezhető, mintha *nyelvalaktan helyett nyelvtant* tanítanának. Számtan és mértan anyaguk kissé szűk körű; úgyszintén a történelem is. Földrajzból elég terjedelmes anyagot vettek föl. Az isk. év (szept. 9.—június 18.) fejezete beszámol a szünetekről, ünnepélyekről és adományokról, a látogatásokról; mint követésre méltót jegyzem meg, hogy az igazgatóság felhívja a szülőket, érdeklődőket és *iskolákat*, hogy menjenek és „lássák miként imádkoznak, beszélnek, számolnak, írnak stb. a siketnéma-gyermekek“. *A végzett növendékek felkarolására 1902-ben egyesület alakult*. Célja: a végzett szegény növendékeknek, az elhagyott és nem iskolázott tehetséges snk. iparra való neveltetése. Elnöke: Krapac diakovári püspök, titkára és jegyzője Medved, az int. igazgatója. Az intézet tanárai *nép- és felsőbb népiskolát képezítésűek*. Szakrendszer szerint tanítanak. Az intézetben 70 növendék volt. Legtöbb az I.-ben: 17, legkevesebb az V.-ben: 8. 1900-ban Horvát-Szlavóniában 3200 sn. volt, 1910-ben pedig 4000. *Bárczi.*

Ifjúsági Kör alakult a snk. soproni intézetében a VI—VIII. o. növ. és az iparos tanoncok bevonásával. Irányítását Maár J. tanár végzi.

Házasság. Szép József váci kartársunk okt. 8.-án vezette oltárhoz Schroth Irénke kisasszonyt Vácon. — Fialkovits Gyula debreceni kartársunk eljegyezte Szénási Etuskát.

A természettudományok és a technika történetének kézikönyvét — L. Darmstaedter „Handbuch zur Geschichte der Naturwissenschaften und der Technik“ c. művének magyar fordítását — a hazai vonatkozások pótlásával közkinccsé óhajtják tenni Bódis Ferenc, Jesch Mátvás, Konda László állami főreáliskolai és Schulmann Adolf állami siketnéma-intézeti tanárok Ungvárott. Ez a munka magában foglalja úgy szólván mindazoknak a tudósoknak nevét, akik — a legrégebbről idők-

től napjainkig — a természettudományok és a technika fejlődéséhez egy-egy önálló gondolattal, művel, vagy találmánnyal hozzájárultak; a műveknek időrendi felsorolása mellett ismerteti azok tartalmát is. A munka — ha kellő számu előfizető lesz — mintegy 100 ív terjedelemben s egész vászonkötésben, csinos kiállítással, jó nyomással 1914. december havában fog megjelenni. Ára 24 kor. A megrendelések 1913. dec. 31-ig Bódis Ferenc áll. főreáliskolai tanárhoz küldendő Ungvárra. Ugyanoda irányítandók az előfizetési díjak is. Ezt a mindenképen dicsekre méltó vállalkozást azzal a kéréssel ajánljuk az intézetek igazgatóinak, úgyszintén összes kartársainknak szíves figyelmébe, hogy azt anyagilag és erkölcsileg egyaránt támogassák. A megrendeléseket a M. S. O. szerkesztősége és kiadóhivatala is készséggel közvetíti.

Az Eötvös-alap, a két főiskolai fiúinternátusa után *leányotthont* szándékozik felállítani. Jövedelmét szaporítandó 1914-re *Tanítók Nap-tára* c. alatt kalendáriumot szerkesztett, mely tanulságos, hasznos tartalommal a Franklin Társulat (Bpest, IV., Egyetem-u. 4.) kiadásában jelent meg. Ára — bérmentes küldéssel — 1 kor. A kiadóhivatal minden eladott pld. után 50 fillért juttat az Eötvös-alapnak.

Beküldött könyv. *Bevezetés a Gyermektanulmányokba.* Irta Molnár Oszkár, a pedagógia tanára a kolozsvári áll. tanítóképzőben, Kolozsvár, Stief Jenő és Tsa. könyvsajtója 1913. Ára 1 kor. 20 fill. — Az 5 ív terjedelmű könyv fejezetei: I. A gyerm.-tanulm. fogalma, története. II. A gyermektanulm. módszerei. III. A gyermektanulm. felosztása, jelene.

Az osztrák siketnéma-intézeti tanárok egyesülete november 22-én Wienben választmányi ülést tartott, melynek legkiemelkedőbb pontja Biffl Frigyesnek jelentése volt, melyben beszámolt S. T. O. E.-nek Keszthelyen tartott közgyűléséről.

—i —c.

Hibaigazítás. XIV. évf. (1912.) 5. l. felülről 19. sor „kor“ olvasandó; 10. l. f. 20. s. „tábláit“; 10. l. alulról 11. s. „keret“; 14. l. f. 3. s. „javaslatot“; 26. l. f. 16. s. „tanítására“; 29. l. f. 21. s. „elsorvasztjuk“; 37. l. 2. hir a „Vegyes“ rovatba való; 44. l. a. 9. s. „Vajjon“; 48. l. a. 2. s. „Használjuk“; 52. l. f. 2. s. „fejlődése“; 61. l. a. 3. s. „gyermekéről“; 88. l. Vö. M. S. O. 1913. 4. sz. 87. l.; 104. l. a. 21. s. „Harvard“; 107. l. a. 2. s. „Wlassics“; 109. l. a. 1. s. „Schreiner“; 114. l. a. 10. s. „hogy“ törlendő; 124. a. 5. s. „gyűlésén“; 179. l. f. 17. s. „163“; lásd 199. l. a. 5. s.; 203. l. a. 10. s. „orosz“; 204. l. f. 19. s. „újj“; 224. l. f. 2. s. f. Gyula h. „Lajos“; f. 16. s. „1912.“; a 4. s. János h. „József“; XV. évf. 39. l. f. 9., 10. sor töröl.; 47. l. f. 15. s. „birta“; 63. l. a. 12. s. „egyének“; 82. l. f. 10. s. „beszélmem“; 100. l. a. 4. s. „40%“; 172. l. f. 12. s. „Schreiner“; 180. l. a. 10. s. „XVI“; 182. l. a. 2. s. „166“; 208. l. a. 12. s. „akadunk“ a 4. s. „Baj, hogy eddig még igen szét vannak szórva“; a. 3. s. „megtaláljuk“; 213. l. f. 7. s. „1913“; u. o. ápr. után) kell; 235. l. f. 5. s. „kongresszuson“; a. 5—6. s. „értésített“.

Szerkesztői-kiadói üzenetek. V. Zs. Válasz. vörök. **FŐV. ONK. GYED. KÖZ. I. A. IRD.**
Kérek egy m. tanévi értesítőt. — i — c. Ezeket **köszönöm**, **vált. várom**, **u. 6. a**
szokott tömörséggel. — Z. P., W. F., K. F., S. S., Sch. M., H. G., K. D.,
S. Sz., N. B., S. E. Kérem nyilatkozzanak: **kivánják-e** a lapot megrendelni
1914. jan.-tól. Gondoskodnom kell megfelelő számu példány nyomásáról.

FRITZ ÁRMIN, BUDAPEST, VIII., NAP-ÚTZA 14

Egyes példás

